

prof.zw.Ewa Latkowska-Żychska

Akademia Sztuk Pięknych

im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi

Recenzja rozprawy doktorskiej

mgr. Agnieszki Spiegelhalter pt. „Po-wiązania”

przygotowana na zamówienie Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu reprezentowanego przez prof.dr.hab. Wojciecha Horę na podstawie Ustawy z dnia 4 lutego 1994r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jedn. Dz.U.z 2017r. poz.880 z późn.zm.)

promotorem w przewodzie doktorskim mgr. Agnieszki Spiegelhalter jest dr.hab. Sławomira Chorążyczewska promotorem pomocniczym dr. Szymon Nawój

Rozprawa doktorska w dziedzinie sztuk plastycznych w dyscyplinie artystycznej sztuki projektowe.

Uwagi wstępne

Recenzję sporządzono na podstawie przesłanej dokumentacji zawierającej:

Egzemplarz rozprawy doktorskiej pt.„ Po-wiązania”

Egzemplarz opracowania zawierającego portfolio

Egzemplarz dokumentów określonych przepisami a niezbędnych do wszczęcia przewodu doktorskiego.

Na podstawie złożonej dokumentacji stwierdzam że mgr. Agnieszka Spiegelhalter spełnia warunki wymagane do przystąpienia do obrony swojej rozprawy doktorskiej.

Ocena formalna i merytoryczna

Rozprawa doktorska w dziedzinie sztuk plastycznych w dyscyplinie artystycznej – sztuki projektowe mgr. Agnieszki Spiegelhalter w części pisemnej ma formę eseju. Autorka nadała jej tytuł „Po-wiązania” co zapowiada, a następnie oddaje złożoność omawianego zagadnienia. Trafnie odnosi się do tradycji rzemiosła które potrafiło wnieść wiele do dorobku naszej kultury zarówno materialnej jak i duchowej. Rozprawa prowadząc czytającego przez obszary omawianego tematu utrzymuje dobre tempo narracyjne i harmonijne proporcje poruszanych kwestii. Tematem jest filc i kto by pomyślał, że taka prosta materia może otworzyć tyle interesujących refleksji!

Autorka najpierw w krótkim zarysie przedstawia filc w aspekcie historycznym, jego długiej, towarzyszącej człowiekowi historii. Prezentuje go jako materię przyjazną człowiekowi w wielu kulturach i czasach. Opisując formy użytkowania i zadziwia ich szerokim zastosowaniem. Często są to najbliższe życiu przedmioty.

Jako pierwsza przedstawiona zostaje opisem i dokumentacją fotograficzną filcowa jurta – mongolski przenośny namiot wieloosobowy. Przy koczowniczym trybie życia jej użytkowników spełnia on wszystkie niezbędne warunki. Chroni przed wiatrem, upałami i zimnem. Jurta jest łatwa w transporcie. Jej budowa na planie koła i ustawianie w przestrzeni sprzyjają orientacji w czasie. Przestrzeń socjalna jurty przede wszystkim sprzyja integracji społecznej i na ten aspekt Agnieszka Spiegelhalter zwraca szczególną uwagę.

W następnej kolejności omawiany jest kepenek – rodzaj filcowej peleryny zabezpieczającej użytkowników przed niesprzyjającymi warunkami atmosferycznymi. Tutaj również zwraca uwagę autorka na akcent socjalny ponieważ kepenek, archaiczny strój pasterski może być użytkowany jako rodzaj jednoosobowego namiotu. Wełna służąca do wyrobu tych okryć jest uczciwą wymianą, bo w chwilach kiedy jest taka potrzeba można nią ochronić również jagnięta. Sam proces wytwarzania filcu na kepenki sprzyja integracji ponieważ ma charakter pracy zespołowej.

Te archaiczne formy towarzyszące człowiekowi wywodzą swój rodowód z obserwacji natury z której to obserwacji cywilizacje wiele korzystały na drodze swojego rozwoju. Doktorantka w rozprawie „po wiązania” przytacza wiele przykładów ze świata natury, które chronią to co wymaga ochrony. Są to zazwyczaj formy życia podległe transformacji w drodze do ukształtowania dojrzałej formy. Wszystkie przytoczone w rozprawie przykłady charakteryzują się niezwykłą urodą. Ptasie gniazda, kokony, chitynowe pancerze poza funkcją zabezpieczenia przed wpływami zewnętrznymi mają jeszcze przestrzeń wewnętrzną w której wszystko płynie z inną energią wnosząc tym aspekt tajemniczości.

*

Tajemnica jest domeną sztuki. Agnieszka Spiegelhalter przechodzi od analizy natury do sztuki przytaczając twórczość Josepha Beuysa i Roberta Morrisa artystów znanych z wypowiedzi kształtowanej za pośrednictwem materiałów „mało szlachetnych”, nie kojarzonych ze sztuką. Smalec, drewno, adoptowane przedmioty codziennego użytku w sztuce Beuysa a pośród nich słynny fortepian zamknięty w 1966r. w filcowe opakowanie będące powtórzeniem jego formy. Fortepian milczy zamknięty materią pochłaniającą światło i dźwięk. Filc wykorzystany jako nośnik idei już nie spełnia roli użytkowej a staje się materią symboliczną. Agnieszka Spiegelhalter trafnie wybrała to monumentalne dzieło jako początek awansu filcu w drodze do sztuki.

Cytując dzieła Roberta Morrisa doktorantka przytacza formy powstałe na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych i nazwane przez ich autora antyformami. Filc prezentowany jest tutaj jako materia przybierająca kształty ekspresyjne, mające swoje odpowiedniki w wypowiedziach ekspresjonizmu abstrakcyjnego. Morris badał głównie fizyczność filcu a prezentowane w rozprawie dzieła ukazują jego naturę i właściwości.

*

Analiza tych dwóch podstaw twórczych oraz odwoływanie się do obecności filcu w ludzkiej historii jako materii przyjaznej jest osią całej rozprawy doktorskiej.

*

Historia życia Josepha Beuysa osnuta jest na niesprawdzonych osobistych relacjach, które po latach odwołał sam artysta. Głosi ona, że został zestrzelony w czasie działań wojennych na terenach gdzie egzystowały koczownicze plemiona. Został uratowany przez ludzi uważanych za reprezentantów kultury stojącej na niższym stopniu rozwoju. Uratowali mu życie posługując się wsparciem medycznym smalcu i filcu i tak to przedstawiciel narodu uprzywilejowanego został wrócony cywilizacji. Stał się orędownikiem ekologii i przyjaznych relacji międzyludzkich. Nie ma to specjalnego znaczenia czy historia ze zestrzeleniem Beuysa jest prawdziwa, ale wpisała się bardzo w potrzeby ludzi w ich powojennej traumie. Potrzeby te również dzisiaj nic nie straciły ze swojej aktualności i dlatego sztuka Beuysa jest rozumiana, doceniana i uważam że Agnieszka Spiegelhalter dokonała bardzo trafnego wyboru posiłkując się jej przykładem. W tekście noszącym znamienity tytuł „Każdy artystą” napisał Joseph Beuys, że potrzeba twórczości cechuje wszystkich ludzi i wszystkie dziedziny życia. I tak jak każdy może tworzyć, każdy może też wpływać na sztukę. To my kształtujemy świat wokół siebie, wpływamy na wydarzenia, historię i oblicze współczesnej sztuki. Ludzie charakteryzują się wciąż niezmiennymi potrzebami bliskości i wsparcia. Okazuje się że tzw. kultury prymitywne umiały wytworzyć formy zapewniające tę niezbędną bliskość i doktorantka słusznie się do nich odwołuje. Tyczy się to samej teorii towarzyszącej rozprawie jak i projektom odzieży i ich realizacjom.

Przywołując antyformy Roberta Morrisa Agnieszka Spiegelhalter przechodzi do analizy formalnej filcu jako materii o określonych właściwościach fizycznych. Przedstawione zostają jego rozległe możliwości kreacyjne i widać że autorka ma szeroką wiedzę na ten temat. Podatny na działania przestrzenne filc daje się rzeźbiarsko kształtować. Takie formy miękkiej rzeźby przedstawia w swojej doktorskiej kolekcji Pani Agnieszka Spiegelhalter. Realizację kolekcji poprzedza seria szkiców będących analizą antropocentrycznej koncepcji. Człowiek stanowi centrum wokół którego kształtowane są formy wywodzące swój rodowód z ideału: koła i kuli.

Ubiór, odzież, strój, kostium mają w swojej służebnej wobec człowieka historii chronić przed pogodą, czynić nas piękniejszymi, nadawać status społeczny, prowokować a Pani Agnieszka Spiegelhalter proponuje ubiór schronienia zaprasza nim niejako w podróż do czasu sprzed narodzin, schowania się przed światem i wyciszenia. Jest w tej propozycji zarówno reminiscencja fortepiany Josepha Beuysa jak i piękno kokonów w których przepoczwarczają się niezaprzeczalne urodą motyle. Ścieżka poszukiwań Roberta Morrisa jest w konsekwencji działań doktorantki rozwinięta w stronę badań nad fizycznością materii jaką stanowi filc. Agnieszka Spiegelhalter posiadająca doświadczenie i wiedzę w sposób nowatorski rusza w przygodę realizacyjną łącząc tradycyjne metody z metodami przemysłowymi a wszystko w celu pozyskania efektów artystycznych. Ta forma realizacyjna jest progresywna w stosunku do wcześniejszych kolekcji prezentowanych przez Agnieszkę Spiegelhalter w jej portfolio. Jej portfolio jest udokumentowaniem zaawansowanej działalności twórczej ale doktorat ma sprecyzowane założenia i konsekwencję realizacyjną scalając całość.

*

Tworzy kolekcję ubiorów o nowej funkcji. Ubiory do zamieszkania łączą w sobie aspekty analityczne wszystkich wcześniejszych, przytoczonych w rozprawie dzieł zarówno sztuki jak i wytworów rzemiosła.

*

Płynna jest granica między sztuką i rzemiosłem szczególnie w dziedzinach których rodowód sięga twórczości służebnej funkcji. Ciągłe żywa jest polemika na temat tego co jest i co nie jest sztuką. Słowo sztuka jest najwyższą formą uznania w połączenia z innymi rzeczownikami. Należę do twórców ceniących umiejętności wykonawcze i jestem pełna podziwu dla prezentowanej przez Panią Agnieszkę Spiegelhalter wiedzy i umiejętności. Technika wytwarzania i kształtowania filcu jaką się biegle posługuje jak i wiedza technologiczna jaką posiada stawia ją w rzędzie ekspertów w tej dziedzinie. Imponujący jest również zakres literatury jaką sobie przyswoiła dla potrzeb rozprawy doktorskiej.

Autorka prowadziła osobiście wiele kursów mistrzowskich i warsztatów na profesjonalnym poziomie czego dowodem są podziękowania i opinie zamieszczone w dokumentacji. Wśród opinii dotyczącej osoby Agnieszki Spiegelhalter znajdują się jedna bardzo pozytywna a dla mnie osobiście wzruszająca profesora mojej uczelni Jana Finksteina, który był osobą bardzo wymagającą i nie skłonny do panegiryków. Na szczególne wyróżnienie zasługuje również fakt, że Pani Agnieszka Spiegelhalter wchodziła do grup eksperckich jako juror np.: była nim trzykrotnie podczas edycji prestiżowego konkursu „Złota nitka „w 2008, 2009i 2010 r.

Świadomość plastyczna, umiejętność wyciągania wniosków z nabytych doświadczeń twórczych świadczy o tym, że jest osobą nastawioną na ciągły rozwój zdobywany drogą poszukiwań i przekraczania barier. To bardzo cenna cecha dla artysty, teoretyka i dydaktyka.

Istotą stworzonej kolekcji jest analiza potrzeb duchowo-społecznych współczesnego człowieka. To ambitne

założenie i uczciwy program. Analizę tę prowadzi doktorantka przytaczając przykłady kształtowania sylwetki ludzkiej w aspekcie historycznym.

Jakoś tak się działo w historii, że głównie sylwetki kobiece poddawano transformacjom mającym na celu wypuklenie oczekiwań, głównie związanych z panującym poczuciem estetyki i seksualnością.

Przedstawione kolekcją ubiory do zamieszkania są demokratyczne w swoim założeniu i poza seksualnością. Autorka proponuje ukrycie zamiast zwrócenia na siebie uwagi i wystrojenia. To wyartykułowane, głęboko ukryte potrzeby społeczne poczucia bezpieczeństwa i odizolowania ale i zaproszenia do dzielenia intymności. To zwrócenie uwagi na bardzo ważnym obszarze przestrzeni pomiędzy ciałem i ubiorem. To dzielenie się a zarazem poszanowanie przestrzeni własnej odwołującej się do japońskiej tradycji „ma”.

Zaproponowana piękną formą plastyczną kolekcja z przekonaniem wpisuje się do współkomponowania współczesnych, minimalistycznych wnętrz. Jako pojedynczy ludzie w procesie historii nie wiele zmieniliśmy się w swoich duchowych i emocjonalnych oczekiwaniach. W mojej opinii kolekcja przedstawiona pracą doktorską Agnieszki Spiegelhalter jest nowatorska. Łączy świat dizajnu i sztuki i jest odpowiedzią na potrzeby człowieka, od wieków tkwiące w jego naturze.

Konkluzja

Mgr. Agnieszka Spigelharter stworzył pod opieką promotora dr. hab. Sławomiry Chorążyczewskiej i promotora pomocniczego dr. Szymona Nawój kolekcję ubiorów o nowej funkcji, którą przedstawiła niniejszą rozprawą. Jej ubiory do zamieszkania łączą w sobie aspekty analityczne przytoczonych w rozprawie dzieł zarówno sztuki jak i wytworów rzemiosła. Dotyczy to zarówno tekstu rozprawy, projektów jak i ich realizacji. Całość jest oryginalnym rozwiązaniem postawionego problemu i oryginalnym dokonaniem artystycznym. Autorka ma rozległą wiedzę teoretyczną w danej dyscyplinie. Technika wytwarzania i kształtowania filcu jaką się biegle posługuje jak i wiedza technologiczna jaką posiada stawia Agnieszkę Spigelharter w rzędzie ekspertów w tej dziedzinie.

Doktorat będący etapem rozwoju intelektualnego i artystycznego w przypadku zrealizowanego tutaj przedsięwzięcia wnosi wartościowe refleksje odnoszące się zarówno do przeszłości jak i czasów nam współczesnych. Świadczy o bardzo dobrej orientacji doktorantki w zagadnieniach których dotyczy. Udostępniona przez nią analiza formalna techniki i technologii wytwarzania filcu pobudza czytającego do szerszych refleksji. W tym podejściu do materii Agnieszka Spigelharter uwidacznia pragnienia współczesnego człowieka co stanowi sedno całej rozprawy doktorskiej. Wnioski są dojrzałą formą zakończenia przygody intelektualnej jaką moim zdaniem powinien być doktorat.

Świadomość plastyczna, umiejętność wyciągania wniosków z nabytych doświadczeń twórczych świadczy o tym że mgr. Agnieszka Spigelharter jest osobą nastawioną na ciągły rozwój zdobywany drogą poszukiwań i przekraczania barier. To bardzo cenna cecha dla artysty, teoretyka i dydaktyka. Mgr. Agnieszka Spigelharter wykazuje wiedzę teoretyczną w danej dyscyplinie naukowej i artystycznej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej i artystycznej.

Popieram z całym przekonaniem jej wniosek o otrzymanie tytułu doktora w dziedzinie sztuk plastycznych w dyscyplinie artystycznej sztuki projektowe.

prof. Ewa Latkowska-Żychska

